

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เล่นพิน

ข้อมูลทั่วไปของปราชญ์ชาวบ้าน

ชื่อ นายสว่าง เกษะน้ำใส

วันเดือนปีเกิด ๑ ม.ค. ๒๕๔๖

ที่อยู่ ๖๓ หมู่ที่ ๑ ต.กุดน้ำใส อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระบบประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔
จากโรงเรียนวัดบ้านสระกุดน้ำใส

ประวัติความเป็นมาของพิน

พินเป็นเครื่องดนตรีในสกุลเครื่องสายซึ่งประกอบด้วย กะโหลกและคอ มีสายซึ่งใช้ดีด อาจดีดด้วยมือแผ่นพลาสติกหรือแม้แต่เศษวัสดุที่เป็นแผ่นถากออกมาจากเขาสัตว์หรือกระดองเต่า (Midgley.๑๙๗๘:๑๖๗-๑๗๙) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตตะ หมายถึง เครื่องดนตรีที่มีสายสำหรับดีดเป็นเสียงสันนิษฐานว่า ตตะนี้คงจะได้แบบอย่างมาจากที่ใช้สายขึ้นคันธนู เกิดการสั่นสะเทือน แต่สายธนูที่ทำหน้าที่เป็นตัวสั่นสะเทือนนั้นจะแตกต่างกันไปตามความยาว สันของคันธนู มีเสียงดังไม่มากนัก หาวตตะที่ช่วยให้การเปล่งเสียงมากขึ้น จึงใช้หวัดตตะที่กลวงโดยเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเช่น ผลน้ำเต้า กะโหลกมะพร้าว กระบอกไม้ไผ่หรือไม้ที่ขุดทะลุทะลวงตลอด จึงเรียกส่วนนี้ว่า “วิณโปกขร” หรือกระพุงพิน (Resonator)(อุดม อรุณรัตน์. ๒๕๒๖:๙๑)

พินของชนเผ่าสุเมเรียน ที่เรียกว่า โลร์ มีมาแล้วก่อนคริสตศักราชถึง ๓,๐๐๐ ปี และใช้กันอย่างกว้างขวางในกลุ่มชนอียิปต์โบราณ กรีกโบราณและยุโรปสมัยกลาง ในแอฟริกา มันถูกใช้เล่นประกอบในพิธีกรรมบางอย่าง (Lsaacs and Martin.๑๙๘๒:๒๒๕-๒๒๖) ในลัทธิของศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อมั่นว่าการบูชาด้วยเสียงดนตรีที่มีสายติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นวิธีอันที่จะบรรลุถึงซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระศิวะได้(เดอบาร์รี ๒๕๑๒:๕๑๓) ในทางพุทธศาสนานั้น วิถีพระโพธิญาณ ของสมเด็จพระมหาสัตว์ก็ได้อาศัยสายกลางแห่งพินที่สมเด็จพระอมรินทราบหาราชทรงติดถวายถึงได้ตรัสสำเร็จสมโพธิญาณว่า การบำเพ็ญเพียรแสวงหาโมกขธรรมนั้น ถ้าเคร่งครัดนักก็เปรียบเสมือนการขึ้นสายพินให้ตึงเกินไปติดแล้วย้อมขาดถ้าหย่อนยานนักย้อมไม่มีเสียงไพเราะเหมือนขึ้นสายพินหย่อน แต่ถ้าทำอยู่ในขั้นมัชฌิมาปานกลาง ก็เปรียบเสมือนการขึ้นสายแต่เพียงพอดีกับระดับเสียงย่อมจะให้เสียงดังกังวานไพเราะแจ่มใส ดังใจความในวรรณคดีเรื่อง พระปฐมสมโพธิกลางถึงพินไว้ในตอนทุกกิริยาปวิวรรต ประจณที่ ๘ ว่า

ขณะนั้น สมเด็จพระอมรินทราบหาราชทราบในข้อปวิตก ดังนั้น จึงทรงซึ่งพินทิพย์ สามสายลงมาติดถวายพระมหาสัตว์ สายหนึ่งเคร่งนัก พอดีก็ขาดออกไป สายหนึ่งหย่อนนักติดเข้าก็ไม่บันลือเสียงและสายหนึ่งนั้นไม่เคร่งไม่หย่อนเป็นปานกลางติดเข้าก็บรรลือศัพท์ ไพเราะเจริญจิต พระมหาสัตว์ได้สดับเสียงพินก็ถือเอานิมิตอันนั้นทรงพิจารณาแจ้งว่า มัชฌิมาปฏิปัตตินั้นเป็นหนทางพระโพธิญาณ

วรรณคดีเรื่องสักกปัญหสูตร ได้กล่าวถึงพินที่พระปัญจสิงขรติดไว้ในสักกปัญหสูตรที่มณิกายมหาวรรค (อุดม อรุณรัตน์.๒๕๒๖ :๙๓-๙๖) ไว้ว่า “พินมีสี่เหลี่ยมเหมือนผลมะตูมสุก กระพุงพินนั้นแล้วด้วยทอทิพย์ คันทันแล้วด้วยแก้วอินทนิล สายนั้นแล้วด้วยเงินงามลูกบิดแล้วด้วยแก้วประพาฬ พลงขึ้นสายทั้ง ๕๐ ให้ได้เสียงแล้วจึงดีดพินให้เปล่งเสียงอันไพเราะ” นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาดในการยังพินให้เปล่งเสียงแล้ว พระปัญจสิงขรยังคิดแต่งเพลงขับได้อย่างไพเราะไว้เป็น “คิตุปสญหิโต ธมโม” ธรรมประกอบคิตุอีกด้วย บรมครูทางดนตรีไทยถึงได้ยกย่องบูชาพระปัญจสิงขรว่า เป็นครูทางดนตรีไทยถึงได้ยกย่องบูชาพระปัญจสิงขรว่าเป็นครูทางดนตรี (การเปล่งเสียงจากสาย) จึงได้บรรจุไว้ในโครงการไหว้ครูดุริยางคดนตรีไทยว่า “พระปัญจสิงขร พระกรเธอถือพินติดตั้งเสนาสนัน”

คนไทยได้เคยใช้พิณหรือซุงเป็นเครื่องบรรเลงมาแต่ครั้งโบราณ จากหลักฐานภาพปูนปั้นประดับฐานเจดีย์ที่เมืองโบราณ บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นรูปนางทั้งห้า บรรเลงดุริยดนตรี นางหนึ่งบรรเลงพิณเพียง นางหนึ่ง ตีตพิณ ๕ สาย นางหนึ่งตีกรับ นางหนึ่งตีฉิ่ง และอีกนางหนึ่งเป็นนักร้องขับลำนำ ภาพปูนปั้นดังกล่าวเป็นศิลปะสมัยทวารวดี สันนิษฐานว่า คงปั้นขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖(สำเร็จ คำโหมง. ๒๕๓๘ : ๔๗๗) สันนิษฐานว่าพิณเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ ๑,๐๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งของเดิมมาจากจีนตอนใต้ โดยที่เราได้ดัดแปลงนำเข้าไปเล่นกับเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ฆ้องวง ซอ กลอง ฉิ่ง ฯลฯ เราเรียกกวงนี้ว่า วงพิณพาท ต่อมาพิณได้หายไปจากวงพิณพาท ด้วยเหตุใดไม่ปรากฏกลับมาใช้ปีแทน เรียกกวงพิณพาทใหม่ว่า วงปี่พาท (ประยูรธ เหล็กกล้า.๒๕๑๒:๔๔)

สำหรับซุง หรือพิณของคนไทยภาคอีสานนั้น น่าที่จะวิวัฒนาการขึ้นมาจากสะนู (หรือธนู) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีสายซึ่งเป็นรูปคันธนูใช้ตีเล่นหรือผูกหัวว่าวชักขึ้นไปในท้องฟ้า ให้ลมบนพัดแล้วเกิดเสียงส่วนที่เป็นเด้าเสียงนั้น น่าที่จะมาจาก ๒ ทาง คือ จากกระบอกไม้ไผ่ เพราะยังมีพิณกระบอกไม้ไผ่ให้เด็กเล่นอยู่ในสังคมไทยภาคอีสาน และอีกทางหนึ่งมาจากพิณสายเครื่องหูกนาง ซึ่งชุดหลุมลงไปในดินเป็นเด้าขยายเสียง และซึงสายเครื่องหูกนางเป็นสายพิณพาทบนปากหลุมนั้น มัดหัวท้ายของสายเข้ากับหลัก ๒ หลัก เวลาเล่นใช้ตีหรือดีดสายเกิดเสียง ดังตึงตึงคล้ายกลอง

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการเล่นพิณ
๒. เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่การเล่นพิณ

ขอบเขตของการจัดทำโครงการ

ศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของศิลปะการแสดงการเล่นพิณ
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. รู้เข้าใจศิลปวัฒนธรรมการเล่นพิณ
๒. มีการเผยแพร่และร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการเล่นพิณ

ผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายธนะชัย เกษะน้ำใส เป็นลูกชายของนายสว่าง เกษะน้ำใส
เริ่มฝึกหัดมาปี ๒๕๖๐ ด้านการเล่นพิณ จนถึงปัจจุบัน
ที่อยู่ ๖๓ หมู่ที่ ๑ ต.กุดน้ำใส อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

